

Focloir-Trachtais v.10

Jeffrey Seathrún Sardina

Eanáir 2025

0-shot (ainmfhocal): 0-sonra*íbrí sainmhíniú (ga):* Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte teisteáilte ar tacar sonraí nua gan mion-fheabsú ar bith.*íbrí sainmhíniú (en):* A finetuning protocol in which the pretrained model is directly tested on a new dataset without finetuning.

tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma 'database / bunachar sonraí

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'n-shot / n-sonra'.

alignment (ainmfhocal): ailíniú*íbrí sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs an tráchtas seo, cé chomh maith is a luíonn dá thomhas / cáilíochtaí le chéile ar leibhéal leathan.*íbrí sainmhíniú (en):* In the context of this thesis, how well two measures / quantities relate to each other in general terms.

tagairtí:

- ailíniú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil i gcomhthéacs comhchosúil sna foclóirí.

architecture (ainmfhocal): dearadh*íbrí sainmhíniú (ga):* An struchtúr matamaiticiúil atá ar líonra néarach.*íbrí sainmhíniú (en):* The mathematical structure of a neural network.

tagairtí:

- dearadh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'dearadh' seachas 'aitireacht' toisc gurb é an rud is tábhachtaí ná cé chaoi a rinneadh an líonra néarach a dhearadh; sin le ré, rogha an dearthóra.

assumption (ainmfhocal): foshuíomh*íbrí sainmhíniú (ga):* Ráiteas a chuirtear i gcás gur fíor é.*íbrí sainmhíniú (en):* A statement that is taken to be true.

tagairtí:

- foshuíomh: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- De réir Fhoclóirí Uí Dhónaill agus De Bhaldraithe, is téarma fealsúnachta é seo. Cloíonn sé sin leis an gcomhthéacs eolaíochta atá i gceist leis an tráchtas seo.
- Is féidir 'cur i gcás' nó 'beirtear leis' a úsáid chomh maith i bhfrása chun brí chomhchosúil leis seo a chur in iúl.

batch (ainmfhocal): fo-thacar*íbrí sainmhíniú (ga):* Le linn an phróisis traenála, grúpa sonraí as an tacar traenála a thugtar don tsamhail ríomhfhoghlama chun ligean di foghlaim. Uaireanta, úsáidtear fo-thacar de thacar teisteála / deimhnithe le linn an próisis teisteála / deimhnithe chomh maith.*íbrí sainmhíniú (en):* During the training process, a group of data points from the training set that are given to the machine learning model to allow it to learn. Sometimes, batches of the testing and validation sets are used during testing and validation as well.

tagairtí:

- fo-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'

nótaí aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le bríonna chomhchosúla.
- Féach chomh maith ar an téarma 'set / tacar'.

batch size (ainmfhocal): méid na bhfo-thacar*íbrl sainmhíniú (ga): Cé chomh mór (.i. cé mhéid pointe sonraí) atá i chuile fho-thacar le linn ríomhfhoghlama.íbrl sainmhíniú (en): How large (i.e. how many data points) are in each batch during learning.*

tagairtí:

- méid: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- fo-thacar: féach ar an téarma 'batch / fo-thacar'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'batch / fo-thacar'.

co-frequency (ainmfhocal): cóimhinicíocht*íbrl sainmhíniú (ga): I gcomhthéacs graif eolais, cé chomh minic is a bhíonn dhá nód / cheangal (nó níos mó) le chéile sna habairtí thriaracha céanna sa ngraf.íbrl sainmhíniú (en): In the context of a knowledge graph, how often two (or more) nodes / edges are part of the same triples in the graph.*

tagairtí:

- minicíocht: féach ar an téarma 'minicíocht'
- comh-: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Níl an réimír Béarla 'co-' i bhFoclóir De Bhaldraithe mar théarma ar leith, ach úsáidtear é (agus a leagan Gaeilge 'comh-' i roinnt maith focail ann.
- Is é 'cómh' atá i bhFoclóir Uí Dhuinnín, ach glactar leis gurb in an focal céanna
- De réir Foclóir Uí Dhónaill, scríobhtar có(i)- seachas comh- nuair atá an réimír seo curtha roimh focal a thosaíonn le 'm' nó le 'n', mar a tharlaíonn anseo.
- Féach chomh maith ar an téarma minicíocht.

coefficient (ainmfhocal): comhéifeacht*íbrl sainmhíniú (ga): Uimhir scálach a úsáidtear chun uimhir nó athróg eile a mhéadú fúithi.íbrl sainmhíniú (en): A scalar value multiplied with another number or variable.*

tagairtí:

- comhéifeacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir de Bhaldraithe.

computer science (ainmfhocal): ríomheolaíocht*íbrl sainmhíniú (ga): an réimse staidéar atá dírithe ar algartaim, ar bogearraí, agus ar ríomhchlárúcháin.íbrl sainmhíniú (en): the field of study that focuses on algorithms, software, and computer programming.*

tagairtí:

- ríomheolaíocht: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma iomlán ar fáil i bhfoclóir iontaofa. Glactar leis.

connectivity (ainmfhocal): (frása le 'ceangailte')*brl sainmhíniú (ga):* Cé chomh ceangailte is atá cuid de ghraf eolais (.i. nód nó ceangal) le codanna eile den ghraf céanna.*brl sainmhíniú (en):* How connected one part of a knowledge graph (i.e. a node or edge) is with other parts of the same graph.

tagairtí:

- ceangailte: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Níl téarma dó seo ar fáil go díreach ó Fhoclóir Uí Dhónaill, De Bhaldraithe, Uí Dhónaill agus Uí Maoileoin, ná Uí Dhuinín. Cé go bhfuil dlús ann (mar 'density' i gcomhthéacs eolaíochta), is iomaí saghsanna dlúis atá ann i ngraf eolais, agus níl 'connectivity' ach ar cheann amháin acu sin. Fágтар gan téarma ar leith é seo mar sin, agus úsáidtear frása leis an téarma 'ceangailte' mar sin.
- Samplaí: Cé chomh ceangailte is atá rud, nód atá an-cheangailte le nóid eile, srl.

correct fitting (ainmfhocal): foghlaim cheart*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs ríomhfhoghlaima, foghlaim réasúnta iomlán atá in ann patrúin ginearálta an tacair traenála a fhoghlaim gan a bheith ag ró-fhoghlaim ná an foghlaim go heasnamhach.*brl sainmhíniú (en):* In the context of machine learning, reasonably complete learning that can extract general patterns from the training set without overfitting or underfitting.

tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim
- ceart: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

correlation (ainmfhocal): comhchoibhneas*brl sainmhíniú (ga):* Cáilíocht matamaiticiúil a dhéanann cur síos ar cé chomh maith is a luonn dhá shraith uimhreacha lena chéile.*brl sainmhíniú (en):* A mathematical quantity that describes how well two lists of numbers relate.

tagairtí:

- comhchoibhneas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- * Tá 'cómh' agus 'cóibhneas' ar fáil i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach ní chuirtear le chéile iad ann
- Téarma ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill agus ó Fhoclóir De Bhaldraithe.
- Is iomaí téamaí a bhfuil an bhrí chéanna luaite leo i roinnt foclóir – comhghaol, comhghaolú, comhghaolúchán, agus comhchoibhneas. Roghnaíodh comhchoibhneas toisc é a bheith ceangailte le coibhneas teibí, seachas le gaoil clainne / daonna (amháin).

counterexample (ainmfhocal): frith-shampla*brl sainmhíniú (ga):* Sonra a úsáidtear chun cur in iúl do shamhail ríomhaireachta rud atá mícheart nó nár cheart dó a fhoghlaim.*brl sainmhíniú (en):* A data point that is used to instruct a machine learning model about something that is incorrect or should not be learned.

tagairtí:

- frith-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- sampla: féach ar an téarma 'sample / sampla'

nótaí aistriúcháin:

- Ní fheictear 'frith-shampla' i bhfoclóir ar bith, ach an réimír agus focal thuas.

data (ainmfhocal): sonraí*brl sainmhíniú (ga):* léiriú cainníochtúil nó cineálach ar rud.*brl sainmhíniú (en):* a quantitative or qualitative description of something.

tagairtí:

- sonraí: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear an leagan iolra de gnáth, toisc gur annamh ar fad a bhíonn trácht ar sonra amháin, ach ar thacar sonraí.

database (ainmfhocal): bunachar sonraí*brl sainmhíniú (ga):* Bailiúchán sonraí ar ríomhaire a bhfuil struchtúr loighciúil righin leis.*brl sainmhíniú (en):* A collection of data on a computer with a strict logical structure.

tagairtí:

- bunachar sonraí: omianain, tearmaie
- bunachar*: Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]
- sonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Úsáidtear 'bunachair' mar leagan iolra den téarma seo, cé nach bhfuil leagan iolra den fhocal 'bunachar' luaite i bhFoclóir Uí Dhónaill.
- Tá 'bunachar sonraí' ar fáil mar aistriúchán ar 'database' ar Foclóir.ie agus ar Téarma.ie, ach níl i bhfoclóir ar bith eile a úsáidtear sa tráchtas seo (.i. Ó Dónall, Ua Duinnín, srl). Sin ráite, tá idir 'bunachar' agus 'sonra' ar fáil i go leor foclóirí eile, agus níl fianaise ar bith ann go mbeadh an téarma 'bunachar sonraí' mí-nádúrtha dá bharr sin. Móide sin, níl cúis ar bith téarma eile le brí gaolmhar (m.sh. 'foras sonraí') a chumadh nua atá téarma cuí ann cheana féin. Glactar le 'bunachar sonraí' mar sin.
- Úsáidtear 'sonraí' san uimhir iolra toisc go bhfuil níos mó ná sonra amháin i nach uile bunachar sonraí (nach mór).

degree (ainmfhocal): céim*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs nóid i ngraf eolais, cé mhéid ceangal atá aige le nóid eile sa ngraf.*brl sainmhíniú (en):* In the context of a node in a knowledge graph, how many connections it has with other nodes in the graph.

tagairtí:

- céim: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas (seachas Foclóir Uí Dhuinnín) 'céim' mar téarma geoiméadrachta / eolaíochta. Ní hionann 'céim' geoiméadrachta agus 'céim' nóid i ngraf eolais. Cé is moite de sin, is féidir 'céim' a úsáid i gcomhthéacs eolaíochta chun trácht a dhéanamh ar cé chomh fása / láidir / srl is atá rud (.i. céim teochta). Luíonn sé seo lé 'céim' mhinicíochta i ngraf – cé chomh coitianta is atá nóid amháin.

dense (aidiacht): dlúth*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), an-cheangailte le codanna eile den ghráf / den fho-ghraif.*brl sainmhíniú (en):* In the context of a knowledge graph (or subgraph), highly connected with other parts of the same graph / subgraph.

tagairtí:

- dlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

dense layer (ainmfhocal): ciseal lán-cheangailte*brl sainmhíniú (ga):* Ciseal i líonra néarach ina bhfuil chuile néaróg ionchuir ceangailte le chuile néaróg aschuir.*brl sainmhíniú (en):* A layer in a neural network in which every input neuron is connected to every output neuron.

tagairtí:

- ciseal: féach ar an téarma 'layer / ciseal'
- lán-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ceangailte: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'lán-cheangailte' seachas 'dlúth' toisc go bhfuil sé níos léire ón tús.

density (ainmfhocal): dlúth*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), cé chomh dlúth is atá sé.*brl sainmhíniú (en):* In the context of a knowledge graph (or subgraph), how dense it is.

tagairtí:

- dlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

dimension (ainmfhocal): toise*brl sainmhíniú (ga):* Ag trácht ar spás veicteora, líon na n-uimhreacha atá i ngach uile veicteoir sa spás céanna; nó, ais amháin den spás sin.*brl sainmhíniú (en):* Regarding a vector space, the number of elements contained in each vector in that space; or, one axis of that space.

tagairtí:

- toise: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- * Is mar sórt tomhais, seachas toise matamaiticiúil, a fheictear an téarma sna foclóirí seo.

dimensionality (ainmfhocal): (frása le 'toise')*brl sainmhíniú (ga):* Ag trácht ar spás veicteora, líon na n-uimhreacha atá i ngach uile veicteoir sa spás céanna; nó, an t-airí ruda a bhfuil toisí aige.*brl sainmhíniú (en):* Regarding a vector space, the number of elements contained in each vector in that space; or, the property of having dimensions.

tagairtí:

- toise: féach ar an téarma 'dimension / toise'

nótaí aistriúcháin:

- féach ar an téarma 'toise'

directed (aidiacht): dírithe*brl sainmhíniú (ga):* Ag tagairt ar cheangal in abairte triaraí, ag ceangal an nód tosaigh (an ainmní) leis an nód deiridh (an cuspóir) in ord.*brl sainmhíniú (en):* Regarding an edge in a triple, providing an order-aware mapping of a source node (the subject) to a target node (the object).

tagairtí:

- dírithe: Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear an téarma seo i gcomhthéacs treo radhairc, aidhm ghunna, agus ar eile. Sin ráite, tá an bhrí sin an-ghar don bhrí atá i gceist anseo. Glactar leis mar théarma mar sin.

distribution (ainmfhocal): dáileadh*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (ga):* I gcomhthéacs tacar / liosta uimhreacha, léiriú staitistiúil ar cé chomh minic is a tarlaíonn chuile luach, nó chuile réimse luachanna, ann.*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (en):* In the context of a set / list of numbers, a statistical description of how often each value, or each range of values, occurs.

tagairtí:

- dáileadh: Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil sa gcomhthéacs matamaiticiúil céanna i Stórchiste.
- Níl an téarma seo luaite i comhthéacs chomhchosúil i bhFoclóir ar bith eile atá á úsáid anseo.

dropout layer (ainmfhocal): ciseal nialas*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (ga):* Ciseal i líonra néarach ina bhfuil luach roinnt néaróg ionadaithe le 0 go randamach.*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (en):* A layer in a neural network in which the value of some neurons is randomly replaced by 0.

tagairtí:

- ciseal: féach ar an téarma 'layer / ciseal'
- nialas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní iarrtar 'dropout' a aistriú go litriúil toisc é sin a bheith i bhfad níos foclaí, gan buntáiste léir ag baint leis.

edge (ainmfhocal): ceangal*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (ga):* cuid de ghraf a nascann (nó a cheanglaíonn) dhá nód le chéile.*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (en):* an element of a graph that serves to connect two nodes.

tagairtí:

- ceangal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Is mar thagairt d'fheistiú (le rópa) a úsáidtear an téarma seo den chuid is mó sna foclóirí. Sin ráite, is féidir a rá chomh maith go bhfuil dhá nód a bhfuil ceangal eatarthu 'feistithe' lena chéile, sa chaoi nach measann an t-údar gur bac ar bith é sin ar úsáid an fhocail 'ceangal' leis an mbrí nua seo.
- Seo an téarma céanna is a úsáidtear chun 'relation(ship)' a chur in iúl, toisc go bhfuil an bhrí chéanna leis.

embedding (ainmfhocal): leabú*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (ga):* próiseas ríomhfhoghlama a dhéanann nód nó ceangal a chur i spás veicteora; nó, an veicteoir é féin sa spás veicteora a chuireann nód nó ceangal in iúl.*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (en):* a machine learning process that places nodes or edges into a vector space; or, the vector itself in embedding space that represents a node or edge.

tagairtí:

- leabú: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'leabú' sna foclóirí chun tagairt a dhéanamh ar leabú fisiciúil: mar shampla, cloch a leabú i moirtéal. Sin ráite, níl sa bhrí nua (ríomheolaíochta) seo ach leabú i rud neamh-fhisiciúil – spás veicteora. Mar sin, glactar le húsáid an téarma seo.

epoch (ainmfhocal): seal*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (ga):* Geabh iomlán feabhsaithe ina fheiceann an tsamhail ríomhfhoghlama chuile shonra sa tacar traenála aon uair amháin.*ˌbrɪ ˈsainmɦɪniː (en):* A full pass of optimisation in which the machine learning model sees every data point in the training set exactly once.

tagairtí:

- seal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Is iomaí focal ar féidir iad a úsáid anseo (geábh, babhta, timthriall, srl). Roghnaíodh 'seal' toisc é a bheith ag tagairt ar geábh foghlama agus ar réimse ama, díreach mar a bhíonn lucht ríomhaireachta ag samhlú 'epoch' ríomhfhoghlama.

evaluation (ainmfhocal): measúnú*brl sainmhíniú (ga):* Próiseas a úsáidtear chun fáil amach cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama le linn a traenáilte, nó tar a éis sin.*brl sainmhíniú (en):* A process that is used to determine how well (or how poorly) a machine learning model works during its training, or after it has been trained.

tagairtí:

- measúnú: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'measúnú' seachas 'meas' toisc é a bheith úsáidte i gcomhthéacs níos teicniúla, agus chun débhrí a sheachaint idir meas (mar smaoineamh) agus meas (mar mheasúnú).
- Cé is moite de sin, ní luaitear an téarma seo i gcomhthéacs ríomhaireachta.

feature (ainmfhocal): airí*brl sainmhíniú (ga):* Ionchur amháin ar shamhail ríomhfhoghlama, nó cuid uimhriúil den tsamhail chéanna, a sheasann do shonra nithiúil nó folaigh den tacar sonraí atá á fhoghlaim.*brl sainmhíniú (en):* A single input to, or numerical element of, a machine learning model that represents a concrete or latent element of the dataset being learned.

tagairtí:

- airí: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní mar théarma eolaíochta atá sé i gceann ar bith de na foclóirí thuas. Cé is moite de sin, is léir go gcuireann 'airí' an bhrí cheart in iúl agus é á úsáid i gcomhthéacs eolaíochta.
- Tá réimse leathan focal eile (.i. tréith, gné, srl) a bheadh inúsáidte sa gcomhthéacs seo. Cé is moite de sin, is minice iad sin i gcomhthéacs duine, seachas ruda theibí nó eile.

few-shot (ainmfhocal): cúpla-sonra*brl sainmhíniú (ga):* Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte in ann cúpla sonra ó thacar sonraí nua a fheiceáil le linn á mion-fheabhsaithe.*brl sainmhíniú (en):* A finetuning protocol in which the pretrained model is able to see a few data points from the new data set during finetuning.

tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma 'database / bunachar sonraí'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'n-shot / n-sonra'.

framework (ainmfhocal): creatlach*brl sainmhíniú (ga):* Struchtúr teibí a úsáidtear chun feiniméan a léiriú nó a thuiscint i bhfoirm ginearálta.*brl sainmhíniú (en):* An abstract structure used to describe or understand a phenomenon in a general form.

tagairtí:

- creatlach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

frequency (ainmfhocal): minicíocht*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs graif eolais, cé chomh minic is a bhíonn nód / ceangal mar chuid d'abairtí thriaracha sa ngraf.*brl sainmhíniú (en):* In the context of a knowledge graph, how often a node / edge is part of triples in the graph.

tagairtí:

- minicíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Tá an focal 'minic' (gan trácht ar 'minicíocht') i bhFoclóir Uí Dhuinín.
- Luann Foclóir Uí Dhónaill agus Foclóir De Bhaldraithe 'minicíocht' mar théarma leictreachais, agus le brí níos leithne (.i. minice).

function (ainmfhocal): feidhm_{brl sainmhíniú (ga)}: Próiseas nó cur chuige ríomhaireachta atá sainmhínithe (m.sh mar chód)._{brl sainmhíniú (en)}: A computational process or algorithm that can be precisely defined (i.e. in code).

tagairtí:

- feidhm: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo. Cé is moite de sin, is léir go bhfuil úsáid teicniúil leis (.i. 'Vital functions, feidhmiú an choirp.' i bhFoclóir de Bhaldraithe).

graph (ainmfhocal): graf_{brl sainmhíniú (ga)}: Struchtúr sonraí ina shamhlaítear sonraí mar nóid agus mar cheangail eatarthu._{brl sainmhíniú (en)}: A data structure in which data is modelled as nodes and the connections between them.

tagairtí:

- graf: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Cé go bhfuil 'graf' istigh san Fhoclóir Beag, is i gcomhthéacs graif líne amháin a luaitear é.

histogram (ainmfhocal): histeagram_{brl sainmhíniú (ga)}: Breacadh a dhéanann cur síos ar dáileadh staitistiúil le colúin minicíochta do chuile réimse luachanna sa dáileadh._{brl sainmhíniú (en)}: A plot that summarises a statistical distribution using frequency columns for every range of values in the distribution.

tagairtí:

- histeagram: Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó Fhoclóir Uí Dhónaill.

hyperparameter (ainmfhocal): hipear-pharaiméadar_{brl sainmhíniú (ga)}: paraiméadar (nach bhfuil fhoghlamtha) nó socrú atá úsáidte chun algartam samhla foghlama a rith._{brl sainmhíniú (en)}: a (non-learnable) parameter or setting that is used to run a machine learning algorithm.

tagairtí:

- hipear-: Ó Dónaill (1977) [2]
- paraiméadar: féach ar an téarma 'parameter / pharaiméadar'

nótaí aistriúcháin:

- Níl an téarma iomlán 'hipear-pharaiméadar' ar fáil i bhfoclóir ar bith. Sin ráite, tá idir 'hipear-' (mar réimír) agus 'paraiméadar' (mar ainmfhocal) i bhFoclóir Uí Dhónaill, rud a spreagann an téarma seo go díreach.

hyperparameter search (ainmfhocal): cuardach hipear-pharaiméadar_{brl sainmhíniú (ga)}: an cur chuige a úsáidtear chun na hipear-pharaiméadair is fearr a fháil do shamhail ríomhfhoghlama._{brl sainmhíniú (en)}: the approach used to find the optimal hyperparameters for a machine learning model.

tagairtí:

- cuardach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

- hipear-pharaiméadar: féach ar an téarma 'hyperparameter / hipear-pharaiméadar'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar nótaí ar an téarma 'hipear-pharaiméadar'.
- Cuirtear 'hipear-pharaiméadar' sa ghinideach iolra toisc go mbíonn cuardach déanta, don chuid is mó chun níos mó ná hipear-pharaiméadar amháin a fháil.

input (ainmfhocal): ionchur*;
brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a chuirtear isteach lena bheith úsáidte chun sprioc éigin a bhaint amach (m.sh áireamh luach éigin).*;
brl sainmhíniú (en):* In the context of a system, process, or function, data that is provided to be used to achieve an end (such as the calculation of a certain value).

tagairtí:

- ionchur: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe 'ionchur' mar théarma teileachumarsáide – sin le rá, i gcomhthéacs an-chosúil leis an gcomhthéacs seo.

knowledge graph (KG) (ainmfhocal): graf eolais (GE)*;
brl sainmhíniú (ga):* Bunachar sonraí a shamhlaíonn eolas mar nóid agus na ceangail eatarthu. Bíonn lipéad ar chuile nód / ceangal, agus bíonn chuile cheangal dírithe.*;
brl sainmhíniú (en):* A database consisting of labelled nodes representing concepts and directed, labelled edges describing the relationships between them.

tagairtí:

- graf: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]
- eolas: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Cé go bhfuil 'graf' istigh san Fhoclóir Beag, is i gcomhthéacs graif líne amháin a luaitear é.
- Níl aistriúchán déanta ar an téarma seo cheana go bhfios don údar (fiú ar Téarma.ie). Cumtar téarma nua mar sin, as 'graf' agus as 'eolas' mar a cumadh i mBéarla é.

knowledge graph embedding (ainmfhocal): leabú graif eolais*;
brl sainmhíniú (ga):* Próiseas ríomhfhoghhlama a bhfuil leabú graif eolais amháin mar thoradh air; nó, leabú amháin a fhaightear mar thoradh air sin.*;
brl sainmhíniú (en):* The machine learning process of embedding a single knowledge graph into vector space; or, a single embedding obtained from said process.

tagairtí:

- leabú: féach ar an téarma 'embedding / leabú'
- graf eolais: féach ar an téarma 'knowledge graph / graf eolais'

nótaí aistriúcháin:

- Fágтар san uimhir uatha é seo toisc nach mbíonn ach graf amháin á leabú ag an uair amháin / ag an samhail amháin.

knowledge graph embedding model (ainmfhocal): samhail leabaithe graif eolais*;
brl sainmhíniú (ga):* Samhail ríomhfhoghhlama a bhfuil mar aidhm aige graf eolais a leabú.*;
brl sainmhíniú (en):* A machine learning model whose aim is to embed a knowledge graph.

tagairtí:

- leabú: féach ar an téarma 'embedding / leabú'
- graf eolais: féach ar an téarma 'knowledge graph / graf eolais'

- samhail: féach ar an téarma 'model / samhail'

nótaí aistriúcháin:

- Fágтар san uimhir uatha an téarma 'leabú' toisc phróiseas an leabaithe a bheith i gceist, seachas líon na leabuithe ar fad.
- Fágтар san uimhir uatha an téarma 'graf eolais' toisc nach mbíonn ach graf amháin á leabú ag an uair amháin / ag an samhail amháin.

label (ainmfhocal): **lipéad**_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs graif eolais, téacs atá nasctha le nód nó le ceangal agus a chuireann in iúl céard dó a sheasann an nód / ceangal sin._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a knowledge graph, text that is linked to a node or edge that indicates what that node / edge represents.

tagairtí:

- lipéad: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

labelled (aidiacht): **le lipéad**_{brl sainmhíniú (ga)}: Ag tagairt ar nód nó ar ceangal, rud a bhfuil lipéad (uimhir, téacs, nó eile) curtha leis mar shuaitheantas._{brl sainmhíniú (en)}: Referring to a node or edge, having a labelled (number, text, etc) attached to it as an identifier.

tagairtí:

- le: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- lipéad: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear frása réamhfhoclach anseo seachas briathar nua a chumadh.

latent (aidiacht): **folaigh**_{brl sainmhíniú (ga)}: Ag trácht ar veicteoir nó ar leabú i samhail ríomhfhoghlama, ag trácht ar eolas atá foghlamtha nó impleachtaithe, seachas bheith samhlaíthe go díreach ag an tsamhail chéanna._{brl sainmhíniú (en)}: Of a vector or embedding in a machine learning model, representing information that is learned or implicit, and not explicitly modelled by the model.

tagairtí:

- folaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]*

nótaí aistriúcháin:

- Feictear 'teas folaigh' mar théarma eolaíochta i bhFoclóir De Bhaldraithe, agus glactar leis sa gcomhthéacs seo mar analach leis sin.
- * Tá an focal 'foclach' ann san foclóir seo, cé nach bhfuil an bhrí eolaíochta 'folaigh' luaite leo.

layer (ainmfhocal): **ciseal**_{brl sainmhíniú (ga)}: I líonra néarach, bloc néaróg a bhfuil ionchur agus aschur sainmhínithe dó, agus atá mar chuid in-athúsáidte den líonra néarach iomlán._{brl sainmhíniú (en)}: In a neural network, a block of neurons that have clearly-defined input and output, and that are a building block of the larger neural network.

tagairtí:

- ciseal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir Uí Dhónaill mar théarma eolaíochta (sa mbitheolaíocht) é seo.

learning rate (ainmfhocal): ráta foghlama_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs samlach ríomhfhoghlama, luach scálach a cinntíonn cé chomh mór is atá chuile athrú ar pharaiméadair na samhla._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a machine learning mode, a scalar value that determines how large each update to the model's parameters is.

tagairtí:

- ráta: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)
- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim

nótaí aistriúcháin:

- Téarmaí díreach ar fáil le bríonna chomhchosúla.

link prediction (ainmfhocal): réamhinsint nasc_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs graif eolais, réamhinsint abairt thriarach nua (nach bhfuil a ngraf) bunaithe air na habairtí triaracha atá sa ngraf._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a knowledge graph, the act of predicting a new triple (that is not in the graph) based on the triples that are in the graph.

tagairtí:

- réamhsinint: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]
- nasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá 'réamh-' agus 'insint' i bhFoclóir Uí Dhuinnín, ach níl an téarma 'réamhinsint' luaite ann
- Tá 'réamh-' agus 'insint' i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin, ach níl an téarma 'réamhinsint' luaite ann
- Luaitear 'nasc' den chuid is mó mar snaidhm ag bhíonn ag coinneáil dhá rud le chéile. Sin ráite, is féidir abairt thriarach a shamhlú mar dhá nód agus ceangal nasctha le chéile (agus is dócha gurb in an áit as a dtagann an téarma Béarla 'link' chomh maith).
- Is é an ginideach iolra (réamhinsint nasc) a úsáidtear anseo toisc gur minice caint a dhéanamh far réamhinsint (cuid mhór) nasc seachas réamhinsint naisc amháin. Sin ráite, is é 'réamhinsint naisc' an téarma ceart nuair nach bhfuil ach nasc amháin lena bheith réamhsinte.

link prediction query (ainmfhocal): ceist réamhinsinte nasc_{brl sainmhíniú (ga)}: Ceist a chuirtear ar réamhinsinteoir nasc i bhfoirm abairte triaraí neamhiomlán (s,p,?) nó (?,p,o). Is é an freagra uirthi ná nód *o* nó *s* dhéanann abairt iomlán agus cheart as abairt neamhiomlán na ceiste._{brl sainmhíniú (en)}: A query that is posed to a link predictor in the form of an incomplete triple (s,p,?) or (?,p,o). The answer to this query is a node *o* or *s* that makes a complete and true triple out of the query triple

tagairtí:

- tasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réamhsinint: féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'
- nasc: féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

link prediction task (ainmfhocal): tasc réamhinsinte nasc_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs graif eolais, tasc a bhfuil mar sprioc air abairt thriarach nua (nach bhfuil a ngraf) a réamhinsint bunaithe air na habairtí triaracha atá sa ngraf._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a knowledge graph, the task of predicting a new triple (that is not in the graph) based on the triples that are in the graph.

tagairtí:

- tasc: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réamhsinint: féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

- nasc: féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

link predictor (ainmfhocal): réamhinsteoir *nasc* *brl sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais, samhail ríomhfhoghlama a dhéanann nasc a réamhinsint. *brl sainmhíniú (en)*: In the context of a knowledge graph, a machine learning model that performs link prediction.

tagairtí:

- réamhsinint: féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'
- nasc: féach ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear an iarmhír choitianta '-eoir' chun an téarma seo a chruthú. Is féidir an téarma 'insteoir' a fheiceáil in úsáid i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.
- Féach chomh maith ar an téarma 'link prediction / réamhinsint nasc'

loss (ainmfhocal): pionós *brl sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, luach uimhriúil a chuireann in iúl cé chomh dona is atá an tsamhail (sin le rá, is ionann pionós níos airde agus an tsamhail a bheith chomh héifeachtach céanna). Úsáidtear an pionós mar chuid mhatamaiticiúil den ríomhfhoghlaim. *brl sainmhíniú (en)*: In the context of a machine learning model, a numerical value that represents how bad the model is (that is, a higher penalty indicates that the model is less effective). Loss is used as a part of the mathematical process of machine learning.

tagairtí:

- pionós: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Is 'pionús' seachas 'pionós' atá i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach glactar leis gurb in an focal céanna le litriú eile
- Tá 'caill' ar téarma.ie mar fhocal ar 'loss' an Bhéarla. Meastar go bhfuil sé sin rud beag ró-litriúil; i nGaeilge, is é 'caill' ná rud atá caillte / gan tuairisc air (de réir Foclóir Uí Dhónaill). Ní hionann sin agus an luach 'loss', atá úsáidte chun cur síos a dhéanamh ar cé chomh dona is atá samhail ríomhfhoghlama. Thairis sin, níl trácht ar bith ar 'caill' mar fhocal matamaiticiúil, eolaíochta, ná sainmhínithe ann. Ní ghlactar le 'caill' mar sin.
- Is minic a dhéantar analach idir ríomhfhoghlaim agus foghlaim na ndaoine (rud nach bhfuil crinn ar thaobh an heolaíochta de, ach a dhéantar mar sin féin). Sé bunús an analacha seo ná go mbíonn 'loss' mar phionós ar an ríomhaire (cosúil le pionós a chur ar madra toisc é a bheith dána). Bíonn an tsamhail ag foghlaim toisc an phionóis sin. Cé nach bhfuil an analach seo iomlán cruinn i gcomhthéacs matamaiticiúil na ríomhfhoghlama, úsáidtear minic go leor. Is as an analach seo a thagann an téarma roghnaithe 'pionós'.
- Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an focal pionós, ach glactar leis fós féin toisc an analacha thuas.

loss function (ainmfhocal): feidhm phionós *brl sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, feidhm a dhéanann luach an phionóis a áireamh don tsamhail sin ar tacar sonraí éigin. *brl sainmhíniú (en)*: In the context of a machine learning model, a function that calculates the loss value of that model on some set of data points.

tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma 'function / feidhm'.
- pionós: féach ar an téarma 'loss / pionós'.

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar na téarmaí 'feidhm' agus 'pionós'.

machine learning (ainmfhocal): *ríomhfhoghlaim* (ga): cur chuige matamaiticiúil a chuireann ar chumas do ríomhairí ceisteanna casta a fhreagairt. *brí sainmhíniú (en)*: the process of using mathematical optimisation to allow computers to solve complex problems.

tagairtí:

- foghlaim: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ríomh-: Ó Dónaill (1977) [2]*

nótaí aistriúcháin:

- * Níl 'ríomh-' ann mar réimír. Cé is moite de sin, feictear é in úsáid mar réimír sa bhfoclóir céanna; .i. 'ríomheolaíocht' (murab ionann sin agus 'eolaíocht' mar iarmhír)
- Ní ghactar le haistriúchán Téarma.ie (meaisínfhoghlaim) toisc nach mbíonn 'meaisín-' ina réimír ar fhocal ar bith eile (ach bíonn 'ríomh-' úsáidte i bhfocail eile).
- Bheadh ciall éigin ag dul le 'foghlaim na meaisíní' chomh maith, seachas 'meaisín' a bheith bain-teach lena leithéid de mheaisíní níos áine (féach ar Teanglann) agus gan rian eile de a fheiceáil i gcomhthéacs ríomhaireachta.
- Cé nach mbíonn trácht ar 'ríomhfoghlaim' i bhfoclóir ar bith, tá ann dá leithéid de 'ríomhphost' agus 'ríomheolaíocht' sa gcaint.

mapping (ainmfhocal): *mapa* (ga): I gcomhthéacs ríomhaireachta, bunachar a ligeann duit luach amháin (an 'luach') a fháil trí cheangal le luach eile (an eochair). *brí sainmhíniú (en)*: In the context of computer science, a database that allows access to one value (called the 'value') using another value (called the 'key').

tagairtí:

- mapa: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann na foclóirí thuas ar fad 'mapa' i gcomhthéacs mapa ar an domhan. Ní shin atá i gceist anseo, ach, toisc gurb é aidhm mapa ríomhaireachta ná ceangal éigin a dhéanamh idir dhá rud (le gur féidir leathrud a fáil ón leathrud eile), agus troisc gurb as an meafair sin a thagann úsáid 'mapping' i mBéarla, glactar leis an téarma sin anseo.

median (ainmfhocal): *airmheán* (ga): Ag caint ar dháileadh, an luach díreach i lár na luachanna ar fad agus iad sórtáilte. *brí sainmhíniú (en)*: With regards to a distribution, the value directly in the middle of all sorted values.

tagairtí:

- airmheán: Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil leis an mbrí chéanna.

model (ainmfhocal): *samhail* (ga): Réad matamaiticiúil a úsáideann cur chuige bunaithe ar calcalas chun tasc ríomhfoghhlama a chur i gcrích. *brí sainmhíniú (en)*: A mathematical object that uses a calculus-based approach to solve a machine learning task.

tagairtí:

- samhail: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní luann foclóir ar bith an téarma seo i gcomhthéacs ríomheolaíochta, ach ar chomhthéacs eile ina bhfuil 'samhail' cosúil le 'cóip' nó 'cosúlacht'. Sin ráite, tá an bhrí sin oiriúnach don úsáid seo – cé nach cóip í, bíonn an tsamhail ríomheolaíochta ag iarraidh aschur feidhm mhatamaiticiúil a réamhinsint go díreach; sin le rá, a chóipeáil.

n-shot (ainmfhocal): n-sonra
(ga): Cur chuige mion-fheabsaithe ina bhfuil an tsamhail réamh-thraenáilte in ann n sonra ó thacar sonraí nua a fheiceáil le linn á mion-fheabhsaithe.
(en): A finetuning protocol in which the pretrained model is able to see n data points from the new data set during finetuning.

tagairtí:

- sonra: féach ar an téarma 'database / bunachar sonraí'

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear 'n' i gcomhthéacs matamaiticiúil chun uimhir éigin (ar féidir é athrú) a chur in iúl.
- Úsáidtear n-sonra seachas n-triail / n-iarracht nó eile toisc é sin a bheith níos léire (i dtuairim an údair).

negative (aidiacht): diúltach
(ga): ag caint ar uimhir, faoi 0.
(en): regarding a number, below 0.

tagairtí:

- diúltach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil sna foclóirí.

negative (sample) (ainmfhocal): frith-shampla
(ga): I gcomhthéacs graf eolais, abairt thriarach bhréagach a úsáidtear mar fhrith-shampla.
(en): In the context of knowledge graphs, a fake triple that is used as a counterexample.

tagairtí:

- frith-: féach ar an téarma 'counterexample / frith-shampla'
- sampla: féach ar an téarma 'sample / shampla'

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear frith-shampla toisc gurb in, go díreach, a bhfuil i gceist sa gcás seo.
- Féach chomh maith ar an téarma 'frith-shampla'

negative sampler (ainmfhocal): frith-shamplóir
(ga): cuid de shamhail leabaithe graif eolais a chruthaíonn frith-shamplaí don tsamhail chéanna.
(en): the part of a knowledge graph embedding model that creates negative samples for the model.

tagairtí:

- frith-: féach ar an téarma 'negative / frith-shampla'
- samplóir: féach ar an téarma 'sampler / samplóir'

nótaí aistriúcháin:

- Ní úsáidtear '*samplóir diúltach' toisc nach léir go mbeadh sé sin chomh léir / intuigthe céanna.

network (ainmfhocal): líonra
(ga): tacar nód agus na gceangal eatarthu.
(en): a set of nodes and the connections between them.

tagairtí:

- líonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil go díreach sna foclóirí.

neural (aidiacht): néarach
(ga): Ag baint le néaróga (bíodh siad fíor nó saorga) nó le líonraí néaracha.
(en): Relating to nerves (be they real or artificial) or to neural networks.

tagairtí:

- néarach: Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil i bhFoclóir Uí Dhónaill (i gcomhthéacs fíor-néaróga amháin).

neural network (NN) (ainmfhocal): líonra néarach (LN)*brl sainmhíniú (ga):* Cur chuige agus struchtúr ríomhfhoghlama bunaithe ar úsáid néaróg saorga.*brl sainmhíniú (en):* An approach to, and structure of, machine learning based on artificial neurons.

tagairtí:

- líonra: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)
- néarach: féach ar an téarma 'neural / néarach'

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn 'líonra' luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas, cé go mbíonn sé sa gcaint agus i litríocht chomhaimseartha leis an mbrí sin.

node (ainmfhocal): nód*brl sainmhíniú (ga):* cuid de ghraf a chuireann coincheap, bí, nó ainmfhocal in iúl.*brl sainmhíniú (en):* an element of a graph that represents a concept, being, or noun.

tagairtí:

- nód: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Sna foclóirí seo, déantar tagairt don fhocal 'nód' mar nód i bplandaí (amháin) gan trácht ar comhthéacs níos leithne.

object (ainmfhocal): cuspóir*brl sainmhíniú (ga):* in abairt thríarach (a, f, c), an nód deireanach c atá mar sprioc ag an gceangal f .*brl sainmhíniú (en):* in a triple (s, p, o) , the final node o that acts as the tail of the relationship p .

tagairtí:

- cuspóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triarach mar abairtí teangeolaíochta le hainmní, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

ontology (ainmfhocal): ointeolaíocht*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs graif eolais, scéimre a chuireann in iúl struchtúr loighce an ghraif chéanna (m.sh. cé acu na ceangail atá aistreach nó siméadrach).*brl sainmhíniú (en):* In the context of a knowledge Graph, a schema that describes the logical structure of the graph (such as which relations are transitive or symmetric).

tagairtí:

- ointeolaíocht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil leis an mbrí chéanna (i gcomhthéacs níos ginearálta) sna foclóirí thuas.

optimisation (ainmfhocal): feabhsúchán*brl sainmhíniú (ga):* An próiseas a bhaineann le samhail ríomhfhoghlama a fheabhsú.*brl sainmhíniú (en):* The process related to optimising a machine learning model.

tagairtí:

- feabhsúchán: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'to optimise / feabhsaigh'.

optimiser (ainmfhocal): córas feabhsúcháin_{brl sainmhíniú (ga)}: An córas a dhéanann samhail ríomhfhoghlama a fheabhsú._{brl sainmhíniú (en)}: The system that optimises a machine learning model. tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- feabhsúchán: féach ar an téarma 'optimisation / feabhsúchán'.

nótaí aistriúcháin:

- Tá réimse leathan téarmaí eile ar fáil a mbeadh ciall comhchosúil leo (feabhsaitheoir, córas feabhsaithe, srl), ach meastar gur é 'córas feabhsaithe' an ceann is léire acu sin sa gcomhthéacs seo.

- Féach ar an téarma 'to optimise / feabhsaigh'.

output (ainmfhocal): aschur_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs córais, próisis, nó feidhme, sonraí a thagann as an bpróiseas céanna agus é críochnaithe._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a system, process, or function, data that is returned from the process at its end. tagairtí:

- aschur: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe 'ionchur' mar théarma teileachumarsáide – sin le rá, i gcomhthéacs an-chosúil leis an gcomhthéacs seo.

overfitting (ainmfhocal): ró-fhoghlaim_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim de ghlanmheabhair ar an tacar traenála i gcaoi a chuireann bac ar patrúin ghinearálta an tacair thraenála a fhoghlaim._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of machine learning, memorisation of the training set that precludes learning the general patterns of the training set. tagairtí:

- ró-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe mar chomh-fhocal leis an réimír agus an leis in bhfocal thuas.
- Féach chomh maith ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

parameter (ainmfhocal): paraiméadar_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, luach uimhriúil in-fhoghlama a bhíonn ag athrú le linn an próiseas traenála. Is ionann paraiméadar níos fearr a roghnú do samhail, agus 'tuiscint fhoghlamtha' (mar dheia) na samhla céanna a chur chun cinn._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a machine learning mode, a learnable numerical value that changes during the training process. Choosing better parameters for a model improves the model's 'learned understanding' (so to speak). tagairtí:

- pharaiméadar: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs cosúil go leor.

plausibility (ainmfhocal): inchreidteacht_{brl sainmhíniú (ga)}: Airí ruda ar (dócha gur) fíor é._{brl sainmhíniú (en)}: The property of being (likely) true. tagairtí:

- inchreidteacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil go díreach ó na foclóirí i gcomhthéacs chomhchosúil.

plausibility score (ainmfhocal): scór inchreidteachta_{brl sainmhíniú (ga):} Uimhir a dhéanann cur síos ar an dóchúlacht go bhfuil rud fíor._{brl sainmhíniú (en):} A number that represents the chance that something is true

tagairtí:

- scór: féach ar an téarma 'score / scór'
- inchreidteacht: féach ar an téarma 'plausibility / inchreidteacht'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar nótaí ar 'scór' agus ar 'inchreidteacht'

positive (aidiacht): deimhneach_{brl sainmhíniú (ga):} ag caint ar uimhir, níos mó ná 0._{brl sainmhíniú (en):} regarding a number, above 0.

tagairtí:

- deimhneach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma ar fáil leis an mbrí chéanna sna foclóirí thuas.

positive (triple) (ainmfhocal): fíor-abairt (thriarach)_{brl sainmhíniú (ga):} I gcomhthéacs graf eolais, abairt thriarach atá mar chuid den GE, agus a ndéantar frith-shamplaí dó._{brl sainmhíniú (en):} In the context of knowledge graphs, a ground-truth triple from the KG for which various negatives are generated.

tagairtí:

- abairt: féach ar an téarma 'triple / abairt thriarach'
- thriarach: féach ar an téarma 'triple / abairt thriarach'
- fíor: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Úsáidtear frith-shampla toisc gurb in, go díreach, a bhfuil i gceist sa gcás seo.
- Féach chomh maith ar an téarma 'frith-shampla'

predicate (ainmfhocal): faisnéis_{brl sainmhíniú (ga):} in abairt thriarach (a, f, c) , an ceangal c a cheanglaíonn an t-ainmní a leis an gcuspóir c ._{brl sainmhíniú (en):} in a triple (s, p, o) , the predicate p that connects the subject s to the object o .

tagairtí:

- cuspóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triaracha mar abairtí teangeolaíochta le hainmní, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

pretraining (ainmfhocal): réamh-thraenáil_{brl sainmhíniú (ga):} An próiseas a bhaineann le samhail ríomhfhoghlama a thraenáil le plan é a mion-fheabbhsú níos déanaí ar shonraí nua._{brl sainmhíniú (en):} The process of training a machine learning model with intent to finetune it later on new data.

tagairtí:

- réamh-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as an réimír agus as an bhfocal thuas
- Féach chomh maith ar an téarma training / traenáil'.

probability (ainmfhocal): dóchúlacht_{brl sainmhíniú (ga)}: An seans go dtarlóidh rud randamach._{brl sainmhíniú (en)}: The chance that a random event will occur.
tagairtí:

- dóchúlacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- * Sé 'dóigheamhlacht' a fheictear i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach meastar gurb in litriú eile ar an bhfocal céanna.
- Seachas sin, tá an téarma seo ar fáil go díreach ó na foclóirí thuas.

query (ainmfhocal): ceist_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs bunachar sonraí, ordú a chuirtear ar an mbunachar i bhfoirm cód chun freagra a fháil uaidh. Mar shampla, is féidir ceist a chur ar ghraf eolais faoi an bhfuil abairt thriarach éigin sa ngraf, nó nach bhfuil._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a database, an order that is given to the database in the form of code to get an answer in return. For example, a query could be put to a knowledge graph asking if a specific triple is a part of the graph, or if it is not.

tagairtí:

- ceist: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma díreach ar fáil le brí chomhchosúil.

random (aidiacht): randamach_{brl sainmhíniú (ga)}: Ag caint ar próiseas, gan bheith in ann é a réamhinsint ach le dóchúlachtaí._{brl sainmhíniú (en)}: Regarding a process, unable to be predicted except with probabilities.

tagairtí:

- randamach: Williams et al. (2023) [5]

nótaí aistriúcháin:

- Is le brí matamaiticiúil a luaitear an téarma seo i Stórchiste.

random sample (ainmfhocal): sampla fánach_{brl sainmhíniú (ga)}: Sampla a thógtar go randamach._{brl sainmhíniú (en)}: A sample that is taken randomly.

tagairtí:

- sampla: féach ar an téarma 'sample / sampla'
- sampla fánach: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo ina iomlán ar fáil sna foclóirí thuas. Toisc é a bheith ar fáil ina iomlán, ní úsáidtear 'randamach' sa gcás seo.

regularisation (ainmfhocal): tabhairt chun rialtacht_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghla, próiseas a bhfuil mar aidhm aige ró-fhoghlaim a laghdú trí méid luach na bparaiméadar a shrianadh ar chaoi éigin._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a machine learning mode, a process that aims to reduce overfitting by restricting the size of parameter values in some way.
tagairtí:

- tabhair chun rialtachta: féach ar an téarma 'to regularise / tabhair chun rialtachta'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'to regularise / tabhair chun rialtachta'.

regulariser (ainmfhocal): córas rialtachta_{brl sainmhíniú (ga):} Córas a dhéanann samhail ríomhfhoghlama a thabhairt chun rialtachta le linn á traenála._{brl sainmhíniú (en):} A system that regularises a machine learning model as it is being trained.

tagairtí:

- córas: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- riallacht: féach ar an téarma 'to regularise / tabhair chun rialtachta'

nótaí aistriúcháin:

- Frása iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs ginearálta.

relation(ship) (ainmfhocal): ceangal_{brl sainmhíniú (ga):} cuid de ghraf a nascann (nó a cheanglaíonn) dhá nód le chéile._{brl sainmhíniú (en):} an element of a graph that serves to connect two nodes.

tagairtí:

- ceangal: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Is mar thagairt d'fheistiú (le rópa) a úsáidtear an téarma seo den chuid is mó sna foclóirí. Sin ráite, is féidir a rá chomh maith go bhfuil dhá nód a bhfuil ceangal eatarthu 'feistithe' lena chéile, sa chaoi nach measann an t-údar gur bac ar bith é sin ar úsáid an fhocail 'ceangal' leis an mbrí nua seo.
- Seo an téarma céanna is a úsáidtear chun 'edge' a chur in iúl, toisc go bhfuil an bhrí céanna leis.

sample (ainmfhocal): sampla_{brl sainmhíniú (ga):} sonra a thógtar as dáileadh staitistiúil nó as próiseas randamach._{brl sainmhíniú (en):} a data point that is taken from a statistical distribution or random process.

tagairtí:

- sampla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo (i gcomhthéacs chomhchosúil ach níos leithne) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.

sampler (ainmfhocal): samplóir_{brl sainmhíniú (ga):} rud (m.sh algartam ríomhaireachta) a dhéanann sampláil._{brl sainmhíniú (en):} a thing (such as a computer algorithm) that samples.

tagairtí:

- samplóir: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo, leis an mbrí céanna, díreach ar fáil sna foclóirí thuas

scalar (aidiacht): scálach_{brl sainmhíniú (ga):} Uimhir nach athróg é a bhíonn á húsáid le huimhir eile a mhéadú fúithi._{brl sainmhíniú (en):} A numerical value other than a variable, typically used in multiplication.

tagairtí:

- comhéifeacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Téarma luaite mar théarma matamaitice i bhFoclóir Uí Dhónaill agus i bhFoclóir de Bhaldraithe.
- Más ainmfhocal atá uait, úsáid 'uimhir scálach'.

score (ainmfhocal): *scór*_{brl sainmhíniú (ga)}: Uimhir a dhéanann cur síos ar cé chomh maith atá rud (m.sh. cruinneas samhla foghlama)._{brl sainmhíniú (en)}: A number describing how good something is (such as the accuracy of a machine learning mode).

tagairtí:

- scór: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- I gcomhthéacs cluichí a fheictear 'scór' úsáidte sna foclóirí seo, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta.

set (ainmfhocal): *tacar*_{brl sainmhíniú (ga)}: Grúpa rudaí (m.sh uimhreacha) nach bhfuil áirí an oird ann, agus nach mbíonn an rud céanna faoi dhó ann._{brl sainmhíniú (en)}: A group of things (such as numbers) that does not have the property of having order, and that does not have repeats.

tagairtí:

- tacar: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- * Ní i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo sna foclóirí seo.
- Is i gcomhthéacs matamaiticiúil a luaitear an téarma seo sna foclóirí eile.

sigmoid function (aidiacht): *feidhm siogmóideach*_{brl sainmhíniú (ga)}: An feidhm $\sigma(x) = 1/(1 + e^{-(x)})$ (a bhfuil cruth cosúil leis an litir 's' air agus é breactha ar graf)._{brl sainmhíniú (en)}: The function $\sigma(x) = 1/(1 + e^{-(x)})$ (which has a shape similar to the letter s when plotted on a graph).

tagairtí:

- feidhm: féach ar an téarma 'function / feidhm'
- siogma: Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)
- -óideach: Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Níl an focal 'siogmóideach' ann i bhfoclóir ar bith atá á úsáid agam, ach is féidir an téarma a chruthú i nGaeilge mar a rinneadh i mBéarla as an litir Gréigise (siogma) agus '-óideach'.

simulation (ainmfhocal): *insamhladh*_{brl sainmhíniú (ga)}: Úsáid samhla ríomhfhoghlama (nó uirlisí ríomhaireachta eile) chun próiseas casta a shamhlú i bhfoirm níos simplí._{brl sainmhíniú (en)}: The use of a machine learning mode (or other computational tools) to model a complex process in a simpler form.

tagairtí:

- insamhail: Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Níl focal ar bith ann iomlán foirfe don téarma seo sna foclóirí atá á n-úsáid. Cé is moite de sin, tá brí comhchosúil (nach mór) ag 'insamhail', agus tá an-bhuntaiste aige sin go bhfuil sé cosúil leis an bhfocal 'samhail', atá in úsáid chomh maith sa tráchtas seo. Roghnaíodh mar sin e.
- Is é ionsamhail atá ar Foclóir.ie, ach is é 'insamhail' atá i bhFoclóir Uí Dhónaill. Mar is iondúil sa saothar seo, tugtar aird d'Fhoclóir Uí Dhónaill amháin sa gcás seo.

sparse (aidiacht): *éadlúth*_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), gan móran ceangail le codanna eile den ghraf / den fho-ghraf._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a knowledge graph (or subgraph), lowly connected with other parts of the same graph / subgraph.

tagairtí:

- éadlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe agus Foclóir Uí Dhónaill an téarma seo mar théarma eolaíochta i gcomhthéacs aeir / an t-atmaisféar, ach leis an mbrí chéanna.
- Tá go leor téarmaí eile (.i. tearc, gann, srl), ach úsáidtear 'éadlúth' toisc gur 'dlúth' an focal atá ar a mhalairt de rud.

sparsity (ainmfhocal): éadlúth_{brl} *sainmhíniú (ga)*: I gcomhthéacs graif eolais (nó fo-ghraif), cé chomh éadlúth is atá sé._{brl} *sainmhíniú (en)*: In the context of a knowledge graph (or subgraph), how sparse it is.

tagairtí:

- éadlúth: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Luann Foclóir De Bhaldraithe agus Foclóir Uí Dhónaill an téarma seo mar théarma eolaíochta i gcomhthéacs aeir / an t-atmaisféar, ach leis an mbrí chéanna.
- Tá go leor téarmaí eile (.i. tearc, gann, srl), ach úsáidtear 'éadlús' toisc gur 'dlús' an focal atá ar a mhalairt de rud.

state of the art (ainmfhocal): scoth na réimse_{brl} *sainmhíniú (ga)*: An tuiscint, samhail, eolas, nó eile is fearr i réimse eolaíochta éigin._{brl} *sainmhíniú (en)*: The best understanding, model, information, etc in a given scientific field.

tagairtí:

- scoth: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- réimse: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní luann Foclóir Uí Dhuinín 'scoth' mar 'an rud is fearr', ach tá an brí sin le feiceáil ann fós féin sa bhfocal 'scothamhail'.
- Mar aon leis sin, is cosúil gur féidir 'scothuíl' a úsáid mar aidiacht ceangailte leis an t-ainmfhocal seo.

structural alignment (ainmfhocal): ailíniú struchtúir_{brl} *sainmhíniú (ga)*: Cé chomh maith is a luíonn struchtúr ruda (.i. graf eolais) le cáilíocht mhatamaiticiúil eile._{brl} *sainmhíniú (en)*: How well the structure of something (i.e. a graph) relates to some other mathematical quantity.

tagairtí:

- ailíniú: féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'
- struchtúr: féach ar an téarma 'structure / struchtúr'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar na téarmaí 'ailíniú' agus 'struchtúr'.

structural alignment framework (ainmfhocal): creatlach ailínithe struchtúir_{brl} *sainmhíniú (ga)*: An hipitéis taobh thiar den tráchtas seo, a deir go bhfuil ailíniú idir struchtúr graif eolais agus cé chomh maith agus is féidir réamhinsint nasc a dhéanamh air._{brl} *sainmhíniú (en)*: The central hypothesis of this thesis, which states that there is alignment between the structure of a knowledge graph and how well link prediction can be done on it.

tagairtí:

- creatlach: féach ar an téarma 'framework / creatlach'

- ailíniú: féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'
- struchtúr: féach ar an téarma 'structure / struchtúr'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as téarmaí eile anseo (agus as 'hipitéis', atá luaite sa gcomhthéacs céanna sna foclóirí thuas).

structural alignment hypothesis (ainmfhocal): hipitéis ar ailíniú struchtúir*brl sainmhíniú (ga):* An hipitéis taobh thiar den tráchtas seo, a deir go bhfuil ailíniú idir struchtúr graif eolais agus cé chomh maith agus is féidir réamhinsint nasc a dhéanamh air.*brl sainmhíniú (en):* The central hypothesis of this thesis, which states that there is alignment between the structure of a knowledge graph and how well link prediction can be done on it.

tagairtí:

- hipitéis: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- ailíniú: féach ar an téarma 'alignment / ailíniú'
- struchtúr: féach ar an téarma 'structure / struchtúr'

nótaí aistriúcháin:

- Téarma cruthaithe as téarmaí eile anseo (agus as 'hipitéis', atá luaite sa gcomhthéacs céanna sna foclóirí thuas).

structure (ainmfhocal): struchtúr*brl sainmhíniú (ga):* I gcomhthéacs graif, patrúin, achoimrí uimhriúil, agus staitisticí ar féidir iad a áireamh ar an ngráf (gan trácht ar brí / ciall an eolais sa ngráf).*brl sainmhíniú (en):* In the context of a graph, patterns, numerical summaries, and statistics that can be calculated on the graph (without reference to the meaning of the information contained in the graph).

tagairtí:

- struchtúr: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Téarma luaite le brí comhchosúil sna foclóirí thuas.

subgraph (ainmfhocal): fo-ghraf*brl sainmhíniú (ga):* Cuid de ghraf eolais, atá mar ghraf eolas (níos lú) é féin.*brl sainmhíniú (en):* A part of a knowledge graph that itself is a (smaller) knowledge graph.

tagairtí:

- fo-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- graf: féach ar an téarma 'graph / graf'

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo i bhFoclóir Uí Dhuinín, ach leis an mbrí 'faoi' seachas 'mar chuid de'.

subject (ainmfhocal): ainmní*brl sainmhíniú (ga):* in abairt thríarach (a, f, c), an chéad nód a atá mar thús ag an gceangal f .*brl sainmhíniú (en):* in a triple (s, p, o) , the first node s that acts as the head of the relationship p .

tagairtí:

- ainmní: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- I mBéarla, samhlaítear abairtí triarach mar abairtí teangeolaíochta le hainmní, le faisnéis, agus le cuspóir. Glactar leis an analach chéanna i nGaeilge.

testing (ainmfhocal): teisteáil_{brl sainmhíniú (ga)}: An próiseas a úsáidtear chun fáil amach cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama tar éis di a bheith traenáilte._{brl sainmhíniú (en)}: The process that is used to determine how well (or how poorly) a machine learning model works after it has been trained.

tagairtí:

- teisteáil: Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas.

testing set (ainmfhocal): tacar teisteála_{brl sainmhíniú (ga)}: Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a theisteáil._{brl sainmhíniú (en)}: The dataset used to test a machine learning model.

tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'
- teisteáil: féach ar an téarma 'testing / teisteáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar na téarmaí 'tacar' agus 'teisteáil'.

to evaluate (briathar): measúnaigh_{brl sainmhíniú (ga)}: Próiseas teisteála nó deimhnithe a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama._{brl sainmhíniú (en)}: To perform testing or validation on a machine learning model.

tagairtí:

- measúnaigh: féach ar an téarma 'evaluation / measúnú'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'evaluation / measúnú'

to finetune (briathar): mion-fheabhsú_{brl sainmhíniú (ga)}: Samhail ríomhfhoghlama atá traenáilte cheana a thraenáil ar sonraí nua._{brl sainmhíniú (en)}: To take a pre-trained machine learning model and train it further on new data.

tagairtí:

- mion-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]
- feabhsú: féach ar an téarma 'to optimise / feabhsaigh'

nótaí aistriúcháin:

- Ní luaitear mar réimír i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin an téarma 'mion-'.
• Ní bhítear ag caint ar mion-fheabhsúchán (nach ionann agus mion-fheabhsú) ná ar 'chórais mhion-fheabhsúchán' go minic, agus mar sin ní chuirtear mar téarmaí anseo iad sin.
- Féach chomh maith ar an Téarma 'to optimise / feabhsaigh'.

to model (ainmfhocal): samhlaigh_{brl sainmhíniú (ga)}: samhail ríomhaireachta nó staitistiúil a chruthú._{brl sainmhíniú (en)}: the process of creating a (machine learning or statistical) model.

tagairtí:

- samhlaigh: De Bhaldraithe (1978) [3]*, Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]* (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Is i gcomhthéacs smaointeoireachta a luaitear an focal 'samhlaigh', seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta ná matamaitice. Ach, toisc go ngactar le 'samhail' sa gcomhthéacs seo, glactar leis an mbriathar "samhlaigh" atá ceangailte leis.

to optimise (briathar): feabhsaigh_{brl sainmhíniú (ga)}: Samhail ríomhfhoghlama a chur chun cinn trína cuid paraiméadar a nuashonrú. Is ionann feabhsú agus foghlaim ar leibhéal matamaiticiúil._{brl sainmhíniú (en)}: To improve a machine learning model by updating its parameters. At a mathematical level, optimisation is learning.

tagairtí:

- feabhsaigh: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo ar fáil díreach ó na foclóirí thuas le brí comhchosúil.
- Tá 'optamaigh' ar Téarma.ie, ach ní léir ón suíomh sin cén fáth nár leor 'feabhsaigh'.
- Is é 'feabhsú' atá i bhFoclóir Uí Dhónaill agus Uí Mhaoileoin.

to pretrain (briathair): réamh-thraenáil_{brl sainmhíniú (ga)}: Samhail ríomhfhoghlama a thraenáil le plan é a mion-fheabbhsú níos déanaí ar shonraí nua._{brl sainmhíniú (en)}: To train a machine learning model with intent to finetune it later on new data.

tagairtí:

- réamh-: féach ar an téarma 'pretraining / réamh-thraenáil'
- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'pretraining / réamh-thraenáil'
- Féach chomh maith ar an téarma training / traenáil'.

to sample (briathar): sampláil_{brl sainmhíniú (ga)}: sampla a thógáil._{brl sainmhíniú (en)}: the process of taking a sample.

tagairtí:

- sampla: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma seo (i gcomhthéacs chomhchosúil ach níos leithne) díreach ar fáil ó na foclóirí thuas.

to simulate (briathar): insamhail_{brl sainmhíniú (ga)}: Samhlail ríomhfhoghlama (nó uirlisí ríomhaireachta eile) a úsáid chun próiseas casta a shamhlú i bhfoirm níos simplí._{brl sainmhíniú (en)}: To use a machine learning model (or other computational tools) to model a complex process in a simpler form.

tagairtí:

- insamhail: féach ar an téarma 'simulation / insamhladh'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'simulation / insamhladh'.

to test (briathar): teisteáil_{brl sainmhíniú (ga)}: Próiseas teisteála a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama._{brl sainmhíniú (en)}: To perform testing on a machine learning model.

tagairtí:

- teisteáil: féach ar an téarma 'testing / teisteáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'testing / teisteáil'

to validate (ainmfhocal): deimhnigh_{brl sainmhíniú (ga)}: Próiseas deimhnithe a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama._{brl sainmhíniú (en)}: To perform validation on a machine learning model.

tagairtí:

- deimhnigh: féach ar an téarma 'validation / deimhniú'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'validation / deimhniú'

to-regularise (briathar): tabhair chun rialtacht_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs samhla ríomhfhoghlama, ró-fhoghlaim a laghdú trí méid luach na bparaiméadar a shrianadh ar chaoi éigin._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a machine learning mode, reducing overfitting by restricting the size of parameter values in some way.

tagairtí:

- tabhair chun rialtacht: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Frása iomlán ar fáil ó na foclóirí thuas i gcomhthéacs ginearálta.

to-score (briathar): scóráil_{brl sainmhíniú (ga)}: Scór a thabhairt do rud (m.sh. samhail ríomhfhoghlama)._{brl sainmhíniú (en)}: To give a score to something (such as a machine learning model).

tagairtí:

- scóráil: Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- I gcomhthéacs cluichí a fheictear 'scóráil' úsáidte i bhFoclóir Uí Dhónaill, seachas i gcomhthéacs ríomhaireachta.

to-train (briathar): traenáil_{brl sainmhíniú (ga)}: Próiseas traenála a dhéanamh ar shamhail ríomhfhoghlama._{brl sainmhíniú (en)}: To perform training on a machine learning model.

tagairtí:

- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar an téarma 'training / traenáil'

training (ainmfhocal): traenáil_{brl sainmhíniú (ga)}: An próiseas a bhaineann le feabhsú samhla foghlama trí sonraí foghlama a thabhairt di._{brl sainmhíniú (en)}: The process of optimising a machine learning model by giving it data to learn from.

tagairtí:

- traenáil: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas.

training set (ainmfhocal): tacar traenála_{brl sainmhíniú (ga)}: Tacar sonraí a úsáidtear chun samhail ríomhfhoghlama a thraenáil._{brl sainmhíniú (en)}: The dataset used to train a machine learning model.

tagairtí:

- tacar: féach ar an téarma 'set / tacar'
- traenáil: féach ar an téarma 'training / traenáil'

nótaí aistriúcháin:

- Féach ar na téarmaí 'set / tacar' agus 'training / traenáil'.

transfer learning (ainmfhocal): tras-fhoghlaim_{brl sainmhíniú (ga)}: úsáid cur chuige mion-feabhsaithe chun cur ar chumas samhla foghlama atá ann cheana (i.e. atá réamh-thraenáilte) tasc nua a dhéanamh atá gaolmhar le tasc na bun-samhla._{brl sainmhíniú (en)}: the practice of fine-training a pre-existing (pre-trained) machine learning model to produce a new model that solves a different task related to the one the pretrained model could solve.

tagairtí:

- tras-: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim

nótaí aistriúcháin:

- Níl aistriúchán déanta ar an téarma seo cheana go bhfios don údar (fiú ar Téarma.ie). Cumtar téarma nua mar sin, as an réimír 'tras-' agus an focal 'foghlaim'.

triple (ainmfhocal): abairt thriarach_{brl sainmhíniú (ga)}: abairt trí choda (a, f, c) atá mar aonad eolais bunúsach i ngráf eolais._{brl sainmhíniú (en)}: a three-part statement (s, p, o) that acts as the basic unit of knowledge in a knowledge graph.

tagairtí:

- abairt: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- triarach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Cé go bhfuil an focal 'triarach' ar Téarma.ie leis an mbrí chéanna (nach mór), ní ghlacfar leis sin toisc nach bhfuil fianaise ar bith ann sna foclóirí iontaofa gur féidir 'triarach' a úsáid mar ainmfhocal. Sna foclóirí eile sin, ní luaitear é ach mar aidiacht. Mar sin, úsáidtear mar aidiacht amháin anseo é.

underfitting (ainmfhocal): foghlaim easnamhach_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs ríomhfhoghlama, foghlaim neamh-iomlán a fhágann nach bhfuil an tsamhail in ann patrúin ginearálta a fháil ón tacar traenála._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of machine learning, incomplete learning that results in the model not being able to learn general patterns from the training set.

tagairtí:

- foghlaim: féach ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim
- easnamhach: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1]*, Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- * Is é 'easnamh' seachas 'easnamhach' atá i bhFoclóir Uí Dhuinín.
- Féach chomh maith ar an téarma 'machine learning / ríomhfhoghlaim'

unseen (aidiacht): neamh-fheicthe_{brl sainmhíniú (ga)}: I gcomhthéacs tacar sonraí (m.sh. tacar teisteála / deimhnithe), gan a bheith úsáidte / feicthe le linn an próiseas traenála a dhéantar ar shamhail ríomhfhoghlama._{brl sainmhíniú (en)}: In the context of a dataset (such as the testing / validation set), not being used / seen during the training phase of a machine learning model.

tagairtí:

- neamh-: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]
- feic: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4], Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Tá téarmaí eile luaite leis an mbrí chéanna i bhFoclóir De Bhaldraithe (.i. gan feiceáil, gan radhairc air) a bheadh oiriúnach chomh maith. Meastar gurb é is léire, áfach, ná 'neamh-fheicthe' sa gcomhthéacs sainmhínithe seo.

validation (ainmfhocal): deimhniú_{brl sainmhíniú (ga)}: An próiseas a úsáidtear chun a mheas cé chomh maith (nó cé chomh dona) is a fheidhmíonn samhail ríomhfhoghlama le linn a traenáilte._{brl sainmhíniú (en)}: The process that is used to estimate how well (or how poorly) a machine learning model works while it is being trained.

tagairtí:

- deimhniú: De Bhaldraithe (1978) [3], Dineen (1934) [1], Ó Dónaill et al. (1991) [4]*, Ó Dónaill (1977) [2]

nótaí aistriúcháin:

- Ní bhíonn an téarma seo luaite i gcomhthéacs ríomhaireachta sna foclóirí thuas.

vector (ainmfhocal): veicteoir*|br| sainmhíniú (ga):* Liosta ordaithe uimhreacha a shamhlaíonn pointe i spás, nó aistriú sa spás céanna.*|br| sainmhíniú (en):* An ordered list of numbers that represents a displacement in space, or a point in space.

tagairtí:

- veicteoir: De Bhaldraithe (1978) [3], Ó Dónaill (1977) [2], (TODO: Williams et al. (2023) [5]?)

nótaí aistriúcháin:

- Tá an téarma ann i bhFoclóir Uí Dhónaill mar théarma matamaitice, agus glactar leis díreach mar atá mar sin.

Tagairtí

- [1] Patrick S. Dineen. *Foclóir Gaeilge agus Béarla*. Baile Átha Cliath, Éire: Cumann na Scríbeann Gaeilge, 1934.
- [2] Niall Ó Dónaill. *Foclóir Gaeilge-Béarla*. Baile Átha Cliath, Éire: An Gúm, 1977.
- [3] Tomás de Bhaldraithe. *English-Irish Dictionary*. 1978. URL: <https://www.teanglann.ie/ga/eid/>.
- [4] Ó Dónaill agus Ua Maoileoin. *An Foclóir Beag*. 1991. URL: <https://www.teanglann.ie/ga/fb/>.
- [5] Nicholas Williams. *Stórchiste*. Ed. by Michael Everson. Dundee, Alba: Everttype, 2023.